

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

ANALYTICAL MAINTENANCE
OF BUSINESS ACTIVITY

Балабаш Ольга, Ву Хань Хуен. Аналіз експортного потенціалу (на прикладі аграрних підприємств України). *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Випуск 3-4. С. 46-53.

DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.03.046>

УДК 339.13: 339.5: 338.43

JEL Classification Q17

Балабаш Ольга

канд.екон. наук, доцент кафедри менеджменту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

E-mail: balabash.olga@gmail.com

Ву Хань Хуен

студент бакалаврату
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

E-mail: lenavu105@gmail.com

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ (НА ПРИКЛАДІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ)

Анотація

Вступ. Сучасний розвиток світового господарства характеризується зростанням ролі зовнішньої торгівлі між країнами. За цих умов економічне зростання будь-якої країни залежить від ефективного використання саме експортних можливостей економіки. На сьогодні, агросфера є одним з вагомих секторів, що за зростаючого світового попиту, здатна забезпечити виробництво конкурентоспроможної експорторієнтованої продукції. Тому розвиток питання аналізу експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств набуває важливого значення в сучасних умовах, та визначає актуальність даного дослідження.

Методи. У процесі дослідження використано: метод статистичного аналізу (для аналізу тенденції розвитку виробництва та експорту зернових); метод PEST-аналізу (для встановлення факторів зовнішнього середовища непрямого впливу), економіко-статистичні методи (з метою прогнозування динаміки цін на ринку зерна); графічний метод, метод таблиць (для візуалізації результатів дослідження).

Результати. Доведено, що комплексне використання загальноприйнятих методів статистичного аналізу та аналізу факторів зовнішнього середовища непрямого впливу сприятиме розвитку методологічних засад аналізу експортного потенціалу аграрних підприємств України.

Перспективи. За результатами аналізу встановлено, що значний вплив у галузі мають технологічні фактори. З огляду на це, основними резервами розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств України можуть стати виявлені можливості з впровадження сучасних технологічних новацій. Це дозволить забезпечити планові показники виробництва, знизити залежність від погодних умов та гарантувати належну якість продукції у прагненні задоволення зростаючого світового попиту. Тому, дослідження у даному напрямі мають значні перспективи.

Ключові слова: експортний потенціал, аграрні підприємства, ринок зерна, експорт зерна, PEST – аналіз, методи статистичного аналізу.

Вступ.

Світовий попит на сільгосппродукцію, останнім часом, значно збільшився, при коливанні показників з її виробництва. Так, за оцінками International Grains Council, IGC (Міжнародної ради по зерну) прогнозоване глобальне виробництво зерна у 2019/2020 істотно знизиться. При цьому, оцінювання прогнозів попиту на зернові свідчить про збільшення споживання у порівнянні із минулим роком на 1%. Аналітики підтверджують стабільне зростання використання зернових у продовольчому, кормовому та промисловому секторі[1].

Україна – одна з небагатьох країн світу, що може збільшити виробництво сільськогосподарських культур, в прагненні наростити експортні потужності та забезпечити світові потреби. Структурні зміни, що відбулись в економіці України, підвищили значимість аграрного сектору як джерела валютних надходжень.

В умовах зростаючого зовнішнього попиту особливої актуальності набувають дослідження теоретичних основ та розвиток методологічних засад його аналізу експортного потенціалу на прикладі аграрних підприємств України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз існуючих методик оцінки експортного потенціалу показав, що більшість науковців у цьому питанні опираються на загальноприйняті методи статистичного аналізу. Так, аналіз структури, тенденції і закономірностей розвитку українського експорту на основі аналізу рядів динаміки відображено у працях Грицюк І. В., Купрейчик К. Є., Селезньової К. В., Натрошвілі Г. Р.

А. П. Кіреєвим для прогнозування експорту, пропонується використовувати регресійні рівняння попиту та пропозиції [2, с. 435-436]. М. Б. Швецова використовує показник "ємність ринку", який науковець, безпосередньо, ототожнює з поняттям «експортний потенціал підприємств» [3, с. 18]. В. П. Близнюк [4, с. 10], використовуючи "індексну модель", вказує, що експортний потенціал підприємства можна визначити через аналіз та прогноз стану макросередовища, мікросередовища та можливостей підприємства до адаптації.

При цьому методологічні аспекти аналізу експортного потенціалу підприємства, саме аграрного сектору, не знайшли достатнього розвитку. виявлення фактороутворюючих чинників зовнішнього середовища непрямого впливу на розвиток експортного потенціалу аграрних підприємств потребують подальшого опрацювання.

Мета.

Метою роботи є розвиток методологічних основ аналізу експортного потенціалу аграрних підприємств України.

Методологія дослідження.

Для досягнення поставленої мети було використано сучасні загальнонаукові та спеціальні методи: статистичного аналізу – для дослідження тенденції розвитку виробництва та експорту зернових, як основної експортної продукції агропідприємств; метод PEST-аналізу – з метою встановлення факторів зовнішнього середовища непрямого впливу, та оцінювання їх значимості; економіко-статистичні методи – для прогнозування динаміки цін на ринку зерна; графічний метод і метод таблиць – з метою візуалізації результатів дослідження.

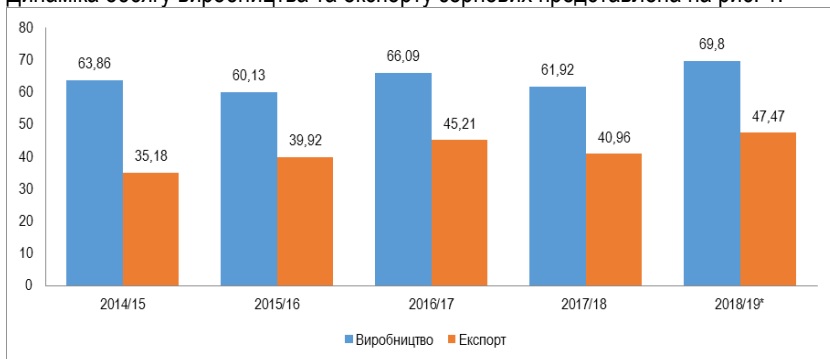
Результати.

Беручи до уваги ключову роль ресурсної складової експортного потенціалу, та його залежність від обсягів виробництва, аналіз особливостей та тенденцій у виробництві зерна є необхідною складовою визначення стану та перспектив розвитку експортного потенціалу агропідприємств.

Україна займає лідируючу позицію з експорту зерна у світі. За останні п'ять років обсяг виробництва зернових у нашій країні не падає нижче 60 млн. т. У попередньому році даний

показник досяг максимальних 70 млн т [5].

Динаміка обсягу виробництва та експорту зернових представлена на рис. 1.

*-прогноз

Рис. 1. Динаміка виробництва та експорту зернових в Україні, млн. т.

Джерела: [5, 6, 7].

Поряд з ростом обсягів виробництва ми можемо спостерігати ріст експорту зернових, що склав за аналізований період 35 %. Це відбулося, зокрема, у результаті збільшення обсягів продажу кукурудзи з України на зовнішні ринки. З огляду на це, детальніше проаналізуємо показники виробництва та експорту кукурудзи в Україні (табл. 1).

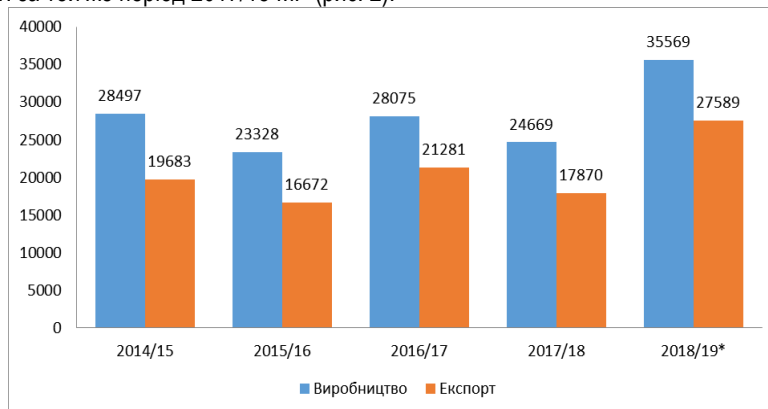
Таблиця 1. Показники виробництва та експорту кукурудзи в Україні

Показники / МР	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Зібрані площі, тис. га	4627	4084	4252	4481	4557
Врожайність, тонн/га	6,2	5,7	6,6	5,5	7,8
Виробництво	28497	23328	28075	24669	35569
Експорт	19683	16672	21281	17870	27589

*прогноз

Джерела: [5,6,7].

Так, за аналізований період середня врожайність склала – 6,36 тонн/га, а приріст виробництва кукурудзи у 2018/19 МР прогнозується на рівні 54%, що становить 27,6 млн. т. проти 17,9 млн. т. за той же період 2017/18 МР (рис. 2).

*прогноз

Рис. 2. Динаміка виробництва та експорту кукурудзи в Україні, тис. т.

Джерела: [5, 6, 7].

При цьому, аналізуючи внутрішнє споживання кукурудзи, важливо відмітити, що продовольча переробка кукурудзи та залишок на насіння мають тенденцію до зниження. Так, продовольча переробка у 2018/2019 МР знизиться на 7% у порівнянні з 2016/17 МР, а промислове споживання даного виду зернових є нестабільним та, за прогнозами, у 2018/19 МР порівняно з 2017/18 МР відбудеться зниження даного показника на 73 % (див. табл. 2).

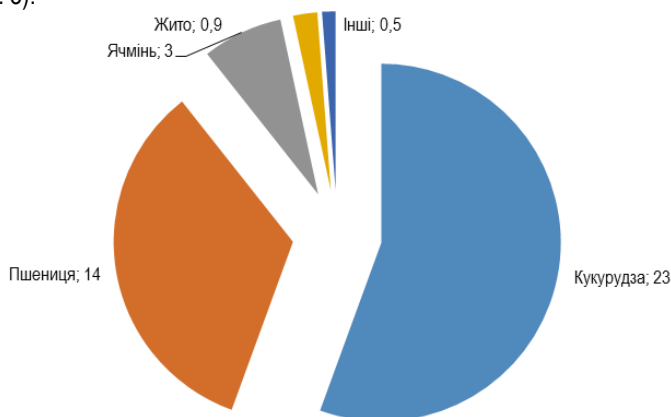
Таблиця 2. Деякі показники внутрішнього споживання кукурудзи в Україні

Показники / МР	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Продовольча переробка	124	126	130	126	122
Промислове споживання	535	471	631	893	516
Насіння	549	509	518	453	451

*прогноз

Джерела: [5,6,7]

За результатами 2017/18 МР, кукурудза займає найбільшу частку у структурі експорту зернових України (рис. 3).

Рис. 3. Структура експорту зернових України у 2018/19 МР, %

Джерела: [6]

Проаналізуємо тенденції з виробництва і споживання даної продукції на світовому ринку.

Кукурудза є лідером світового виробництва зернової групи культур. За даними Міністерства сільського господарства США, спостерігається щорічне збільшення обсягів її споживання. Попит на кукурудзу у 2019/20 МР, за даними аналітиків ФАО, збільшиться майже на 2,8% [8]. Найбільшими світовими споживачами кукурудзи є США, Китай, Європейський союз і Бразилія. Основними покупцями на світовому ринку залишаються Японія, Мексика, Європейський Союз та Єгипет. Головним експортером цього зерна є США.

Що стосується нарощування обсягів імпорту кукурудзи на світовому ринку, базовими причинами зростання є збільшення споживання у таких країнах як: Китай, Єгипет, В'єтнам, Мексика. Поряд з цим, можемо спостерігати загальносвітові тенденції розвитку тваринництва і ріст споживання м'яса; для країн Азії та Африки - це заміщення кукурудзою існуючого раціону харчування, що базувався на пшениці й ячменю.

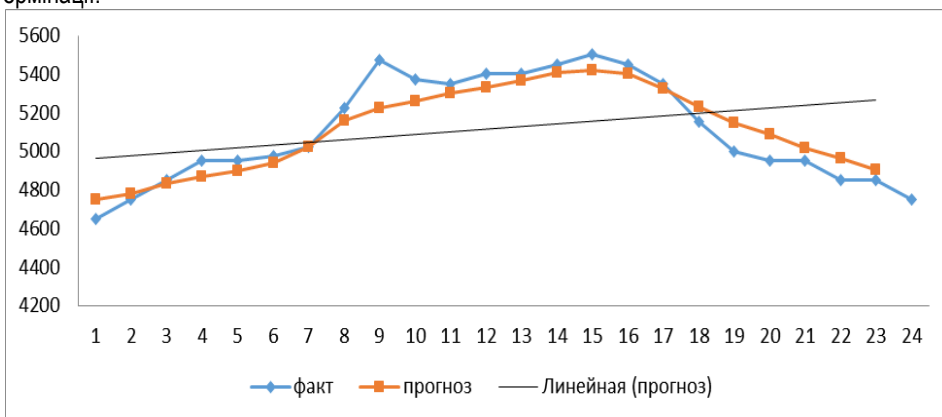
Збільшення виробництва та споживання впливає на активність світової торгівлі.

Запаси кукурудзи на кінець 2019, за прогнозами експертів, зменшаться до 142 млн. т., проти 145 млн. т роком раніше. Тож ці прогнози впливатимуть на подорожчання зерна, а отже і підвищення привабливості його експорту для агровиробників.

Виробництво кукурудзи в Україні має високу рентабельність. У 2018 р. при вирощуванні кукурудзи на зерно у великих аграрних компаніях загальні господарські витрати в середньому на 1 га становили 19,0 тис. грн. За врожайності 75 ц/га, собівартість 1 т продукції - 2,54 тис. грн. За середньої ціни реалізації кукурудзи фуражної 4,1 тис. грн./т прибуток з 1 га - 11,7 тис. грн, що складає рентабельність на рівні 62%. Враховуючи те, що у дрібних сільгосппідприємствах рентабельність виробництва є нижчою – середня рентабельність виробництва кукурудзи по Україні склала – 50,3 %. Це є високим показником, в порівнянні з основними зерновими культурами, що вирощуються сільськогосподарськими підприємствами. Так, середній рівень рентабельності ячменю становить - 28,3%, середня рентабельність пшениці склала – 36,4% .

З метою дослідження розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств на підставі існуючих даних щодо ціни на зерно кукурудзи (2018–2019 рр.) за допомогою економіко-математичних моделей побудуємо лінію тренду та розрахуємо прогнозні значення ціни реалізації на 2020-2021 рр. (рис. 4.).

У табл. 4. наведено вихідні та прогнозні ціни на зерно кукурудзи з урахуванням коефіцієнта детермінації.

Рис. 4. Фактичні та прогнозні ціни на кукурудзу (2018–2019 рр. – фактичні дані, 2020-2021 р. – прогноз).

Джерело: побудовано автором за [5].

Таблиця 4. Фактичні та прогнозні ціни на кукурудзу (2019 рр. – фактичні дані, 2020 р. – прогноз), грн.

01.01.19	5400,00
01.02.19	5450,00
01.03.19	5500,00
01.04.19	5450,00
01.05.19.	5350,00
01.06.19	5150,00
01.07.19	5000,00
01.08.19	4950,00
01.09.19	4950,00
01.10.19	4850,00
01.11.19	4850,00
01.12.19	4750,00
01.01.20	4750,00
01.02.20	4750,00
01.03.20	4780,00
01.04.20	4831,00
01.05.20	4866,70
01.06.20	4899,19
01.07.20	4936,93
01.08.20	5023,35
01.09.20	5158,85
01.10.20	5223,69
01.11.20	5261,58
01.12.20	5303,11

Рівняння регресії: $y = 0,447x - 14339$

$R^2 = 0,878$

Джерело: розраховано автором за [5].

За результатами прогнозу ми можемо спостерігати зростання ціни у майбутньому. Коефіцієнт детермінації дорівнює 0,8780 що свідчить про високу ймовірність здійснення даного прогнозу.

Отже, сприятлива цінова ситуація та привабливий рівень рентабельності стимулюватиме аграріїв і надалі нарощувати виробництво зернових, зокрема кукурудзу, що є стимулюючими факторами для розвитку експортного потенціалу даних підприємств.

Поряд із загальноприйнятими методами статистичного аналізу, з метою всебічного оцінювання перспектив розвитку експортного потенціалу, доцільно здійснити більш детальний аналіз макросередовища, що впливає на розвиток аграрних підприємства України. Доцільно це зробити з використанням PEST-аналізу. PEST-аналіз допомагає визначити факторів зовнішнього оточення непрямого впливу, виділити найбільш значимі з них за певними сегментами: політичні, економічні, соціальні і технологічні та оцінити силу їх впливу. Результати аналізу наведено у табл. 5.

Таблиця 5. PEST – аналіз факторів макросередовища аграрних підприємств України

Політичні (P)	Вплив	Вага	Оцінка	Зважена оцінка	Економічні (E)	Вплив	Вага	Оцінка	Зважена оцінка
Загострення військово-політичної ситуації в країні;	-	0,20	2	-0,4	Відсутність пільгового кредитування агровиробників; Низький рівень рентабельності виробництва дрібних фермерських господарств; Зростання рівня інфляції; Зростання попиту на агропродукцію у світі Високі ціни на матеріально-технічні ресурси та с/г техніку;	-	0,2	4	-0,8
Зниження субсидювання аграріїв;	-	0,30	2	-0,6		-	0,15	3	-0,45
Доларизація вітчизняної економіки;	-	0,30	1	-0,3		-	0,1	2	-0,2
Мораторій на купівлю-продаж землі	-	0,20	3	-0,6		+	0,3	5	+1,5
						-	0,25	3	-0,75
Всього				-1,9	Всього				-0,7
Соціальні (S)	Вплив	Вага	Оцінка	Зважена оцінка	Технологічні (T)	Вплив	Вага	Оцінка	Зважена оцінка
Зниження чисельності сільського населення;	-	0,20	2	-0,4	Незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення господарств; Доступність інноваційних агротехнологій; Низький рівень кваліфікації робітників; Низький рівень рентабельності виробництва у дрібних господарствах	-	0,25	4	-1,0
Низький рівень розвитку інфраструктури на селі	-	0,30	1	-0,3		+	0,3	4	+1,2
Недостатній рівень соціального захисту сільського населення;	-	0,20	2	-0,4		-	0,2	3	-0,6
Еміграція сільського населення закордон з метою працевлаштування	-	0,30	2	-0,6		-	0,25	4	-1,0
Всього				-1,7		Всього			

Джерело: побудовано автором.

На основі проведеного PEST-аналізу, можна зробити висновки, про те що агропідприємства України функціонують в складних макроекономічних умовах, кількість та ступінь впливу негативних факторів значно перевищує позитивні. Найбільший негативний вплив у галузі мають технологічні

фактори, зокрема: незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення більшості господарств та низький рівень впровадження інноваційних агротехнологій, а серед позитивних факторів - зростання попиту на агропродукцію у світі та доступність інноваційних агротехнологій на ринку.

Основними резервами реалізації вказаних зовнішньоекономічних можливостей є запровадження сучасних інноваційних агротехнологій, що дозволить збільшити врожаї та забезпечити належну якість продукції, що відповідає міжнародним стандартам та здатна задовольнити зростаючий попит на неї у світі.

Висновки і перспективи.

Комплексне використання методів аналізу дозволило встановити драйвери розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств, серед яких основними є позитивна динаміка виробництва зернових, сприятлива цінова ситуація на ринку, наявність постійно зростаючого попиту на зерно на зовнішніх ринках; зниження внутрішнього споживання зернових в Україні. При цьому стримуючими факторами виявилися: незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення більшості господарств та низький рівень рентабельності виробництва у дрібних господарствах.

Основними резервами реалізації вказаних зовнішньоекономічних можливостей є запровадження сучасних інноваційних агротехнологій, що дозволить задовольнити зростаючий попит на агропродукцію у світі.

Доповнення загальноприйнятих статистичних методів аналізом факторів зовнішнього середовища непрямого впливу сприятиме розвитку методологічних засад аналізу експортного потенціалу аграрних підприємств України. Та слугуватиме базою для розробки заходів усунення виявлених проблем на основі реалізації наявних можливостей зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Глобальний ринок: чому падають ціни на зернові. URL: <https://landlord.ua/news/hlobalnyi-rynok-chomu-padaut-tsiny-na-zemovi/>
2. Киреев А.П. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование. Москва: Междунар. отношения, 2001. 488 с.
3. Швецова М.Б. Стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Тернопіль, 2010. 21 с.
4. Близнюк В. П. Міжнародний стратегічний маркетинг в системі управління зовнішньоторгівельною діяльністю підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02 / Укр. акад. зовніш. торгівлі: Київ, 1999. 20 с.
5. Урядовий портал Державного комітету статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
6. Основні показники зовнішньої торгівлі України. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini
7. Огляд ринку зернових. URL: <http://milkua.info/uk/post/section/grain-market>
8. World Food Situation. FAO Cereal Supply and Demand Brief. URL: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/csdb/en/>

Статтю отримано: 11.06.2019 / Рецензування 01.08.2019 / Прийнято до друку: 20.12.2019

Olga Balabash

Ph.D. (in Economics), Associate Professor
Department of Management,
Odesa National Economic University
Odesa, Ukraine
E-mail: balabash.olga@gmail.com

Vu Khan Huyen

Bachelor of Business Administration, B.B.A.
Odesa National Economic University
Odesa, Ukraine
E-mail: lenavu105@gmail.com

ANALYSIS OF EXPORT POTENTIAL (ON THE EXAMPLE OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE)

Abstract

Introduction. The current development of the world economy is characterized by the increasing role of foreign trade between countries. The economic growth of any country depends on the effective use of the export opportunities of the economy in these circumstances. Today, the agro-sphere is one of the major sectors that, with increasing global demand, is capable of producing competitively exported products. Therefore, the development of the issue of analysis of export potential of agricultural enterprises is important in the current conditions, and determines the relevance of this study.

Methods. The following methods were used in the course of the research: statistical analysis (to analyse the trend of development of grain production and export); method of PEST-analysis (for determination of factors of external environment of indirect influence), economic and statistical methods (for the purpose of forecasting the dynamics of prices in the grain market); graphical method, method of tables (for visualization of research results).

Results. It is proved that the integrated use of conventional methods of statistical results and real factors, which made unequal, has made methodological development of the export potential of agricultural enterprises of Ukraine.

Discussions. The analysis found that technogenic factors have a significant impact on the industry. Against this background, the main reserves for the development of export potential of agricultural enterprises of Ukraine may be identified opportunities for the introduction of modern technological innovations. This will allow us to meet production targets, reduce dependence on weather conditions and guarantee the proper quality of products in order to meet the growing global demand. Therefore, research in this area has significant prospects.

Keywords: export potential, agricultural enterprises, grain market, grain export, PEST - analysis, methods of statistical analysis.

References

1. Hlobalnyi rynek: chomu padaiut tsiny na zernovi [Global market: why grain prices are falling]. Retrieved from <https://landlord.ua/news/hlobalnyi-rynek-chomu-padauiut-tsiny-na-zernovi>
2. Kireev, A. P. (2001). *Mezhdunarodnaya makroekonomika : otkrytaya ekonomika i makroekonomicheskoe programirovanie* [International Macroeconomics: An Open Economy and Macroeconomic Programming]. Moscow : Mezhdunar. Otnosheniya.
3. Shvetsova, M. B. (2010). *Stymulyuvannya eksportu produktsii mashynobudivnykh pidpryemstv* [Stimulation of export of products of machine-building enterprises (Extended abstract of candidate's thesis)]. Ternopil. [in Ukrainian]
4. Blyznyuk, V. P. (1999). *Mizhnarodnyi strategichniy marketing v systemi upravlinnya zovnishnotorgovelnouy diyalnistyu pidpryemstva* [International strategic marketing in the enterprise foreign trade management system (Extended abstract of candidate's thesis)]. Ukr. akad. zovnish. Torgivli, Kyiv. [in Ukrainian]
5. Uriadovyi portal Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [Government portal of the Sovereign Committee on Statistics of Ukraine]. (<http://ukrstat.gov.ua/>) [in Ukrainian]
6. Osnovni pokaznyky zovnishnoi torhivli Ukrainy [The main indicators of foreign trade of Ukraine]. ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini. Retrieved from http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini [in Ukrainian]
7. Ohliad rynku zernovykh [Cereal Market Overview] Retrieved from <http://milkua.info/uk/post/section/ grain-market> [in Ukrainian]
8. World Food Situation. FAO Cereal Supply and Demand Brief. (fao.org/worldfoodsituation/csdb/en/)

Received: 06.11.2019 / Review 08.01.2019 / Accepted 12.20.2019

